



LA GORRA CATALANA



A barretina ó gorra catalana de ahont es procedent? Difícil es averiguarho.

La barretina no pot esser procedent de l'antigua gorra malament nomenada *gorra frigia*, perquè aquesta no era tal, vull dir, que los Frigis no portavan la gorra que se 'ls atribueix. Los Frigis portavan al cap una especie de caputxa que 'ls tapaba tot lo cap y baixava sobre las espatllas, que nomenaban *mitra*, á causa de portarla lligada sota la barba per medi de unas cintas ó betas, puig segons Mr. Anthony Rich (1) *mitra* en son principi significaba banda, tira ó cosa per l'estil.

Aquestas cintas ó betas las portan encara en la tiara los actuals Persas sectaris de Mithra y serveixen pera lligar lo Penom ab que 's tapan la boca durant lo sacrifici ó recitació de la pregaria.

Pera convencers de que lo cobre cap dels antichs Frigis era la caputxa de que habem parlat, no hi ha més que donar una ullada als monuments antichs, particularment en las pinturas de vasos etruschs y se trobarán tots los héroes troyans de la Iliada, Priamo, Héctor, París, etc., representats portant aquesta especie de caputxa, quan no van ab trajo de guerra, vejentse moltíssimas vegadas estar molt adornada, probablement brodada. (Dibuixos, núm. 1 y 2.)

Aquesta caputxa es probablement de origen Seyta, puig ab ella

(1) «Dictionnaire des Antiquités, Romaines et Grecques», paraula mitra.



estant representats en los monuments los antichs Scytas, igualment que las Amazonas, que segons la falla, habitaban també part de la *Scytia*. Aquestas algunas vegadas la portan brodada com los Troyans y pocas la sencilla gorra frigia lligada sota la barba, (dibuixos 3, 4 y 5) que no seria sino una modificació en reducció de la antigua caputxa y ab ella està constantment representat lo jove Persa en actitud de matar al toro en los monuments Mithriachs.

Los qui en l' Assia Menor portaban la nomenada *gorra frigia* se-rian los sectaris de Mithra, y com los Romans reberen d' allí lo cult de aquesta divinitat importat per las legions de Pompeyo, adoptarian al mateix temps que 'l cult lo distinctiu peculiar de aqueix, la *gorra frigia* ó sia la reducció ó modificació de la mitra persa, ja que en alguns baixos relleus mitriachs, pochs, Mithra y los dos genis que l' acompanyan portan la mitra complerta, es dir, la caputxa ab los lligams.

Que la dita gorra frigia era lo distinctiu dels sectaris de Mithra per tot lo mon no me 'n queda cap dubte, puig, ab las pocas excepcions avans esmentadas, constantment en tots los monuments mitriachs la divinitat, los genis que l' acompanyan y los mytos en los que representan algunas de las probas ó penitencias á que debian subjectarse los neófits tots portant la gorra frigia, y en Fransa ahont en los últims temps se havia extés lo Mithricisme se han trobat algunas estatuetas en broze portant dita gorra representant, sens dubte, sectaris de aquesta religió, que es rival de la Cristiana, practicada al mateix temps, fou la que més doná qu' entendre als primitius Pares de la Iglesia y cual cayguda definitiva celebraren los Cristians com lo major triomf obtingut sobre las antiguas religions.

Mr. Jos. Hammer creu (1) que aquesta gorra es un emblema del Sol y la verdadera mitra ó tiara dels Persas inclinada ó doblada per devant. La corona dels Mithriachs, de que parla Tertulia (2), que després de alguna ó de totes las probas (3), á qu' eran subjectats los neófits, se 'ls entregaba declarantlos soldats de Mithra, opino no era altre cosa que la gorra frigia, puig, com he dit, ni Mitra ni sos acompanyants ni sos sectaris portan altre cosa en llurs caps y alguna vegada se veu algun de aquestos ab lo cap descubert rodejat de un' aureola com los raigs del sol, lo que podria confirmar la opinió de

(1) «Mithriaca», pág. 76.

(2) «De Coronas» XV.

(3) No estan acordes las opiniones respecte aixó Ljard en son «Culte de Mithre» los fá soldats á la primera.

Mr. Hammer que la dita gorra era lo emblema del sol. La gorra frigia se troba representada també, sola, en aras ó altars, capitells de columnas y altres monuments que indican clarament son caràcter simbòlich. Además en un dels dos baixos relleus trobats en Neddernheim, prop de Francfort, se veu dita gorra, sola, com una glorificació de la mateixa, sortint d' ella uns raigs (de llum?), sota d' ella lo toro abatut ó mort y tres personatjes ab unas paneras en actitud de fer ofrenas á Mithra dret detrás del toro en actitud de gracia.

Aqueix baix relleu m' ha fet pensar, si las tant repetidas representacions (1) del qui en diuhem sacrifici de Mithra, podria representar tot altre cosa que las interpretacions que fins are li hi han donat. Per mi podria simbolisar lo triomf de la nova y pura religió, representada per un jove sobre l' antiga de las forsas productivas de la naturalesa, (no molt pura que diguessim) representada per lo toro generador de tot lo creat (2), com ho indican las espigas ab que termina sa cua; podent demostrar aixó lo dit baix relleu significant la glorificació de la gorra frigia, símbol de la nova religió y la mort de l' antiga per lo toro abatut desota d' ella.

Crech es un error lo pensar que lo haberse generalment adoptat la gorra frigia com á símbol de la llibertat, prové de l' antiga costum Romana de donar los amos als esclaus una gorra al acte de manumitirlos. Ja he dit que aquesta gorra era un *pileus* de forma particular (Dibuix 8) y no la gorra frigia. Aquesta costum te un origen mes elevat.

Lo antich cult de Zoroastro, «la religió de Mithra» se nomenaba *Lliure* y sos sectaris *Lliures* (*Azadegan*) perque al entrar en ella los neòfits debian llibertarse de las trabas que los lligaban ab l' antiga religió (la phallica obscena?) á qual efecte se 'ls subjectaba á diferents probas y obligaban á certas penitencias, després de las quals com ja habem dit se 'ls entregaba la corona (gorra?) en senyal de triomf y declarats soldats, lliures per haberse deslliurat del domini dels mals esperits, y admesos á rebre los sacraments de sa nova religió, bautisme, eucaristia (3) y demés de que no es lloch aquí de parlar y solament afegiré que entre los molts títols donats á Mithra se troban lo de geni ó divinitat de la *veritat* y del amor, *rey de reys*, generador, protector, mediador entre l' home y Deu, dispensador de la vida, de la

(1) Si no m' equivoco pàssan de 80 las existents en diferents Museos. Molts poden veure's en la preuhada obra de Mr. Ljar «Recherches sur le culte de Mithre».

(2) Vegis ma obreta «Egipte, Assyria y Babilonia.»

(3) S. Justí, Tertulia «De Prescriptone» y altres Pares de la Iglesia.

salut, del honor, de l'alegria, de la llum, de la gloria, etc., tot lo que fortifica ma opinió de que la gorra frigia en un principi era lo símbol de la llibertat en sentit espiritual, quedant després de abolida la religió que li doná aquesta significació com á símbol de la llibertat en general.

No entra en nostre propósit la explicació de las modificacions que los antichs Persas feren sofrir á la mitra elevanta, adornanta y engrandinta fins á las monstruosas bombas que portaban al cap los Reys y los Sátrapas del temps dels Sasanides.

La reducció de la caputxa frigia en simple gorra que sempre portaban lligada sota la barba, s'ha confós ab una de las formas del *píleus* romá, *pílos* grech que usaban estos pobles. Ab aquesta reducció se troban representats algunas vegadas Ipolita reyna de las Amazonas (1) y lo célebre Páris, aquest algunas vegadas ab lo verdader píles, lo qual no significa que aquesta sia la gorra propia de Frigia, puig aquesta se troba també algunas vegadas ab lo *petaso* (2) grech lo que no indica sino lo capritxo del artista ó la moda del temps com ho era en la edat mitjana lo representar los Sants y personatges bíblics vestits com los senyors de la época en que los executaban.

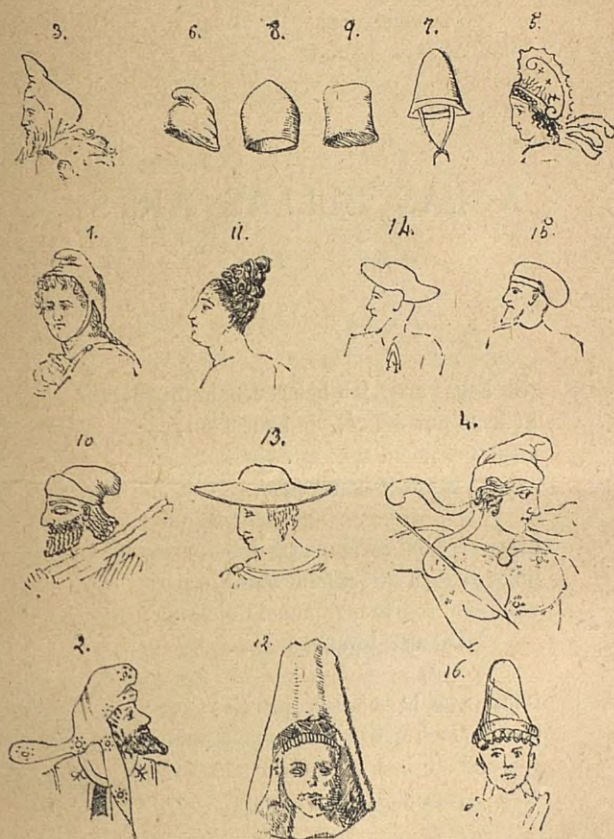
Lo *Pileus* ó *Pilos* era una gorra de llana ó feltre qu' en Grecia y Roma portaban exclusivament los homes, tenintse per afeminats los que portaban la mitra frigia, usada en aquestos països solament per las donas. No tenia lligams y se portava encasquetada en lo cap. Sas diferentas formas corresponen cada una á pobles diferents (Dibs. 6, 7, 8 y 9) lo número 6 lo portaban los grechs del Assia menor y es la nomenada *gorra frigia*. La de número 7 es molt comú en las pinturas

(1) Inghirami. Pinturas de vasos etruschs, l. 14.

(2) Lo *Petasis* (llatí), *Petasos* (grech), era un barret de feltre baix de copa y ales amples, semblant al que en varietat de formas encara portem; lo *hongo* ó *bolet*, que usavan los grechs y romans pera lliurarse de la pluja ó del sol. Se diu que 'ls romans lo prengueren dels grechs, lo que jo dubto, ja que aquest barret se troba repetidíssimas vegadas en las pinturas de vasos etruschs, ja en los més arcaïchs, per lo que, y per altra circumstancia de que parlaré més endavant, lo crech de us més antich en Italia y que de aquí lo prengueren los grechs. Llavors, com avuy, variava un xich de forma; segons la moda, lo portavan lligat sota la barba ab unas betas ó cordons que servian també pera portarlo penjat á la esquena, que es del modo que ab més frecuencia s' troba representat l' us d' aquest barret.

Mr. Rich diu en sa obra citada, paraula «*Petasis*», que lo portar lo sombrero penjat á la esquena era un dels signes convencionals adoptat per los artistas grechs quan volian representar una persona en viatge, pero jo que he examinat moltíssimas pinturas de vasos he observat que no sempre es així, puig ab frecuencia portan lo sombrero penjant en escenas que, més bé que de viatges, son de visites. Tal volta se 'l treyan també per cortesia.

de vasos etruschs usada per alguns héroes sobre tot per Perseo, y de algunas escenas representadas podria creurers era donat com una recompensa. De aqueixa probable costum etrusca antigua podria prove-



nir la posterior romana de donar lo seu amo un pileus ó gorra als esclaus al acte de manumitirlos. Aquesta gorra es la del dibuix número 9. Lo del número 8 es lo pileus grech usat particularment per sacerdots y també lo porta una estàtua de Ulises.

JOSEPH BRUNET Y VELLET.

(Seguirá.)



A LAS BELLAS ARTS

¡Oh bellas arts! ¡oh bellas arts hermosas!
Reflecte pur del cel, en aquest sol,
mon pensament sou, arts ensisadoras,
Y sou lo meu consol.

Lluminars qu' escampáu á dolls puríssims
raigs de foch qu' enllumenan l' esperit
vosaltres sou lo meu anhel dolcíssim
Calmant lo meu neguit.

Donzelletas hermosas y garridas
que 'n cinch trossos partiu mon pobre cor,
¿perqué no tinch de tindre tantas vidas
com ideals d' amor!

Mon cor vos am á totas cinch donzellas;
sens vosaltres ¿qué fora 'l mon ingrát?
Eterna nit sense claror d' estrelles,
abim may retgirat.

D'ideal fantasia creadora
sou las fillas volgudas ab anhel,
per ço mon cor vos am y vos adora,
estrelletas del cel.

D'un foch Divi sou la guspira santa
qu' en l' hom que sent, fa naixer l' ideal;
ja al ferse 'l mon, eixíreu de la planta
del Rey Celestial;

Que al crear lo Senyor á l' au canora
la música creá ab son bell consent,
la pintura ab l' aubada enlluernadora
y ab lo sol esplendent.

Juntant arquitectura y escultura
Deu feu los monts y 'l capritxós rocam,
al albre altiu de dominant figura
y als homes que l' amam,

Y del conjunt hermós de sol y dia
de lluna y nit, d' aucells y cants y llors,
ne feu la sobirana poesia
la Deesa dels cors.

¡Oh bellas arts, l' si 'n sou bellas y hermosas
tambe 'n sou santas, puig veniu de Deu;
sou cinch àngels de caras ruborosas,
que á alegrá 'l mon baixeu.

Per ço si may las mundanals maluras
entélan la puresa d' aquests fronts,
ja no 'n sou bellas perquè no 'n sou puras
lluhint vostres afronts.

Com sou del cel, la vida es la puresa
en ella vostre *fiat* hi teniu
que ja may la coloma y l' au de presa
podrán juntar lo niu.

La moral es lo trajo que va darvos
lo bon Deu al posarvos en lo mon;
no deixau per Satan may arrancarvos
vostre millor adorn,

Font de bellesa que lo mon adora,
deixeu que sempre ragi arreu arreu ;
la bellesa infinita, arrobadora
tant sols se trova en Deu,

Y tant com la moral y la puresa
dels sentiments ne sia vostre nort,
Ell vos senyalará la via empresa
que os ha de dur á port

Y com més puras ne sereu més bellas
perque més al Senyó os acostareu ;
per ço son tan hermosas las estrellas
perque brillejan vora vora Deu

TEODOR VIDAL





LA GORRA CATALANA.

(Continuació.)

També usarian una gorra ó pileu semblant á la gorra frigia alguns pobles del Assia occidental, puig ab ella se troban representats en los monuments de Assyria alguns dels pobles presoners dels Assyris y particularment los que 's creu representan als Juheus ó Israelitas, es dir, lo poble que en lo temps de Salmanasar, Senacherib y Nabucodonosor habitaba lo pais que posteriorment se nomená Judea, Jerusalem y comarcas immediatas.

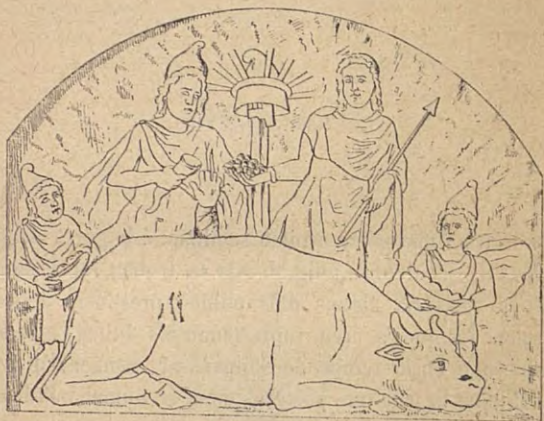
Lo dibuix número 10 representa lo cap de un dels juheus ó lo que sia, que figuran entre los pobles que portan sos tributs á Senacherib, rey d'Assyria, en lo obelisch de marbre negre que posseheix lo Museo Británich.

Los Etruschs usaban també, com ja habem dit, una especie de pileus que nomenaban *tutulus*, gorra ó sombrero de forma cónica que després adoptaren los sacerdots Romans (*Flamines*) y que imitaren las damas romanas en son pentinat, arreglant llurs cabells de manera que, enrotllantlos sobre del cap per medi de cintas, formaban un moyno molt elevat en forma de cono que imitava el *tutulus* y encara que Rich (1) diu, que al principi sols tenian lo dret de usar aquest pentinat las mullers del sacerdot *Flamen Dialis*, y que després lo

(1) «Dictionaire d' antiquites, etc.» paraula «Tutulus.»



usaren las altres, (Fig.^a 11.) nosaltres observarem que desde molt antich las donas de Italia usaren lo *tutulus*, cuasi sempre tapat ab un vel, com ho demostran las moltíssimas estatuetas etruscas trobadas en Italia y fora d' ella, com las etruscas, que jo crech son algunas de las estátuas trobadas en el Cerro de los Santos particularment los bustos senyalats ab los números 1 y 3 (1) ben caracterisats per lo *tutulus*, (fig.^a 12.) y que 'm perdoni lo Rev. P. F. Fita, si no participo de sa opinió de que aquestas y las senyaladas ab los números 4, 5 y 8 sian atóforas, ni greco assyrias, perque cap d' ellas porta la cista, si no que totes tres respectivament portan un toro, la mitja lluna y un vas, tots símbols del element femeni en lo cult de las forsas productivas



de la naturalesa. Los vestits no tenen res de assyri, los pentinats, en las que no portan lo *tutulus* son semblants, es molt cert, als de la Grecia antigua, si habem de guiarnos per las joyas trobadas en Chipre y encara més per las de Nicenas é Hissarlick, (Troya?) trobadas per Schliemann, pero per la vestidura y adornos en general son més parescudas á las figuras Etruscas y sobre tot per los collarets á moltas de las figuras jacentes dels sarcófagos y urnas cinerarias d' Etruria; en la petita inscripció de baix lo toro en la figura número 4, las lletras son etruscas, pero las tres figuras completas tenen un caràcter tan especial, que per lo poch que jo conech en Arqueologia m' atreviria á donarlos lo nom de Hispano-Etruscas, perque com veurem luego no

(1) Las referencias son á la lámina de la «Historia d' Espanya» de Lafuente t. I, Edic. Mont. y Sim.

pot quedarnos cap dubte si no de la consanguinitat, á lo ménos de las antiquissimas relacions d' aquestos dos pobles; de aixó podria esser una proba lo haberse trobat juntament ab las esmentadas estátuas altres de caràcter no greco-egipci, sino egipci ben caracterisat, com son lo Osiris, estatueta número 6 y la número 7, que sols pot determinar-se per lo *schenti* ab que va coberta, estant en tot lo demás molt gastada y horrosa.

S' extranyará que no hajam parlat encara de la barretina, més tot vindrá á son temps, perque, si pera saber quins pobles usaban los *cobricans* fins are descrits, hem tingut que anar molt lluny, molt lluny, tant de paissos com d' èpocas, pera trobar la Gorra catalana, tenim que retrocedir més lluny encara.

Permeteume avans esmentar sisquera la Edat mitjana ahont haureu trobat tots la gorra vermella embarcada en las naus dels Reis d' Aragó, recorrent tot lo Mediterrá cual domini ningú li disputaba, y d' Estret á Estret fent respectar lo gloriós penó qu' ostentaba las may abatudas barras de Catalunya. Tampoch deuben oblidarse los llores que á las ordres de Pere I, Jaume I y los altres reys del mateix nom y de Anfos, conquistá la barretina mantenint no sols la integritat de la Patria, sino adquirint novas provincias expulsant las hosts Mahometanas de tot Catalunya, Valencia, Mallorca y Menorca; ni la gloriosa expedició que la gorra catalana y lo ret almogaver conduit per En Roger de Flor, Berenguer d' Entenza y Ramon de Muntaner portaren á cap al Orient, domant molt que fer á *Tyris* y *Troyans*, vull dir á Turchs y Grechs, arribant fins á dictar lleys al mateix Emperador de Constantinopla.

Pera trobar las més antigüas proesas de la Gorra Catalana, es menester anar lluny, molt més lluny. Si los pobles que habitan lo Nort del Africa fossen *esperitistas* que, per no haber teixit bé la pessa, com diu mon soci Serrat, haguessen tingut que teixirne successivamen moltes altres (1), vull dir, com diuen aquestos que per no haber arribat al grau de perfecció ó purificació requerit pera la aniquilació ó identificació ab la divinitat (2), haguessen tingut que experimentar

(1) Aquesta brometa En Serrat la feya á un entussiasta esperitista, *medium*, que algunas vegades venia al magatzem á visitarnos, no sé si ab intenció de catequismos.

(2) La actual doctrina esperitista no es nova: la practicaren diferents pobles de la antigüetat particularment los Indios, en abduas formas de terminació de las vidas successivas; la panteista, es dir, de la reunió del ánima á la divinitat ó sia tornada del esperit parcial (ánima humana) á formar part del esperit universal. Deu, y la de la Nirvana ó sia aniquilació completa de tot lo que compon l' home, esperit y materia.

las reencarnacions ó sucesivas novas vidas, necessarias pera arribar desde lo temps de Ramses III (1400 anys a. de C.) fins á nosaltres, y nostres contemporanis tinguessen recort de sas vidas anteriors; quan los Voluntaris catalans ab sa gorra vermella, anaren l' any 1860 á las ordres del invicte general Prim al Africa á castigar los insults que nos habian inferit los Africans, aquestos al veurer las gorras catalanas haurian exclamat: «¡ola companys, que temps ha que no 'ns habiam vist!» ¿de ahont sortiu?» y los nostres los haurian contestat: «som aquells, que juntament ab vosaltres fa 3300 anys anarem á donar mal temps als poderosos Pharaons d' Egipte.» En efecte, molts sigles feya que la Gorra catalana habia passat al Africa á donar probas de la valentia dels qu' en son cap la portaban.

En efecte, en las parets dels palaus de Menephtha I (Seti I) en lo karnac, Thebas, se troban representats los pobles qu' en temps d' aquest Pharaó y de son pare Ramses I invadiren lo Egipte desde 1430 á 1380 a. de C., y en las parets del Est y de la dreta de dit palau están los baixos relleus que representan las batallas donadas per Seti I contra los pobles de las Islas y Costas del Mediterrá, que, aliats ab altres pobles del Nort del Africa (Lybios) tractaren d' apoderarse de part del Delta essent vensuts y presoners dels Egipcis, quals derrotas son lo que principalment representan dits baixos relleus. Entre los pobles figurats en ditas parets se troban: un que porta una especie de barret *hongo*, y un altre que porta una gorra molt semblant á la que nosaltres en dihem «gorra de mariner» (figs. 14 y 15) y que Mr. Lenormant diu (1) es *la coiffure*, la gorra, que portan actualment los mariners Napolitans, y jo la veig més semblant á la que fins no fá molt anys era generalment usada por los mariners Catalans y crech «que de las Costas, que avuy nomenem de Catalunya, era procedent la gorra que 's troba representada en los monuments d' Egipte.»

Tots los egiptolechs están conformes en que la Confederació de pobles qu' en los sigles xv y xiv a. C. intentá y verificá diferents invasions en lo Egipte, se componia de Lybis, del Nort del Africa, sicialians, sardos, etruscos, oschs, pelasgos y dos ó tres altres pobles cual

La doctrina esperitista, com també la de la Metemísicosis ó transmigració de las ánimas, sens dupte son originarias de l' antigua doctrina egípcia segons la que, l' ànima després de separarse del cós divagaba per lo mon inferior, infern, en el que si era bona després de moltas probas y transmigracions, simbolisadas per diferents animals, tornaba á incorporar-se ab la materia, ressucitava ó prenia nova vida; y si era mala se aniquilaba completament, lo que simbolizaban tallantli lo cap ó incorporantla en un porch.

(1) Lenormant «Les Origines de l' Histoire.» T. II, segona part.

nacionalitat no han pogut determinar y en la cual no están d'acort fentlos grechs, lycis del Asia Menor, Libys y Lucanis ó Liguris (los monuments los nomenan «Leka.») Jo, encara que no hi entench res, me sembla la interpretació de Mr. Lanth que los fá Lucanis ó Liguris la més acertada, puig tractantse d'una confederació composta en la major part de pobles habitants de la Italia y de las Islas próximas á ella, es més probable formessin part d'ella los pobles que habitaban contradas contiguas y de rassas afines, que no habitants de terras allunyadas y de diferentes rassas.

JOSEPH BRUNET Y VELLET.

(Acabarà).





A LA VERGE

I

Reina pura del cel y la terra,
Santa mare del Deu Poderós,
dols refugi de l'ànima nostra,
ver espill de puresa y amor,
 á vos humil prega
 flectat de genolls,
 la testa acalada,
 un lás pecador.

II

Per las llàgrimas puras, vessadas
 del Gòlgota al cim,
per las llagas que tan patir féren
 al vostre Sant Fill,
jo os demano perdó de mas culpas,
 perdó de mos crims,
y á Vos vinch, com me 'n vaig á la plana
 surtint del abim.
Papelló que fugint de l'ortiga,
 se posa en lo lliç,

vuy escolta la veu de la mare
lo cor del seu fill:
vuy brilleja en lo cel una estrella
guiantme en la nit,
pels esculls de la vida que aturan
la nau de l' esprit.

III

Com cantar que de lluny, á la tarde,
ne porta l' oretj,
com en nit endolada, entre 'ls nuvols
s' ovira un estel,
com fill pródich que al fi se recorda
dels besos materns;
axi jo vos recordo, Senyora,
axi os sent' y os veig;
que un cop treta la vena dels parpres
lás cego ha de ser
qui no ovira en lo blau dels celatjes
lo sol esplendent.
Y al pujarne la serra enesprada
coberta de neus,
¿qui es que oblida la plana, rublerta
de flors y d' erbey?

IV

Yo vos prech, ¡Oh Santissima verge
que oiu lo meu plany!
Es la queixa d' un' ánima trista
que viu en pecat.
Si os dignessiu mirarme Senyora
¡qué dols vostre esguart!
Com lo sol fa badar la poncella
en ple mes de matig,
aixugant de mon plor la rosada
fariau badarm'.

Si la flor á lo sol flaire envia
tindriau mos cants ;
boy flectat de genolls jo vos prego
que oiu lo meu plany.
Si os dignesseu mirarme Senyora,
; que dols vostre esguart !

V

Reina pura de cel y la terra,
Santa mare de Deu Poderós,
Dols refugi de l' ànima nostra
Ver espill de puresa y amor,
A vos humil prega
; oh font de conhort !
la testa acalada
un lás pecador.
Miraume, Senyora,
flectat de genolls;
Oíume ma mare,
qui parla, es mon cor.

ANTONI LLUCH.





LA GORRA CATALANA

(Acabament.)

Jo entench que los Leka (Liguris segons M. Lanth), podian molt bé ésser los pobles que habitavan la costa del Mediterrá desde Génova al Ebro, poble de la mateixa rassa que los oschs y etruschs habitants de la antiga Italia, en lo que convenen alguns historiadors entre ells lo eminent César Cantú que en sa «Historia universal» diu que la nació Etrusca s' extenia fins á la Provença, y es probable s' extenia encara més al Occident, á lo menos fins al Ebro ó Tortosa, en quals immediacions alguns escriptors grechs colocan la antiga Tharcis ó Tartecia (1) y es la regió que 'l Dante senyala á la «llengua d' Oc, (2) confirmant en aixó ma íntima convicció de que 'ls pobles antichs, habitants d' aquesta regió de Génova á Tortosa ó més enllá, eran un

(1) Sobre aixó, lo que segueix y altres punts referents á la primitiva població de Espanya, tinch fet un estudi en que he reunit gran cópia de datos, que penso publicar algun dia si Deu me dona vida y salut, y d' ahont son extretas la major part de las noticias continuadas en aquest petit treball.

(2) Dante en sa obra «De Vulgare Eloquentia» diu: «que las llenguas parladas en l' Occident d' Europa (las neo-latinas) son una mateixa llengua dividida en tres brancas que son las que volent afirmar una cosa, uns diuen *oc*, altres *oil* y altres *si*, (pág. 19) aixó es, espanyols, francesos é italians... los que diuen *oc* son los de la part occidental que comensa en los confins dels genovesos, los que diuen *si* los italians de la part Oriental desde dits confins, fins al Adriátich y Sicilia, y los que afirman ab *oil* se pot dir son septentrionals respecte aquestos; perque del orient y del septentrió tenen als alemanys, del Ponent están tancats per lo mar inglés y de las montanyas de Aragó, y també del mitj están tancats per los Provensals y las vertents del Apenino.»



sol y mateix poble, de las mateixas costums y religió, parlant una mateixa llengua, la *Llengua d' Osh*, de la qual es una mera contracció l' anomenada «Llengua d' Oc» y que 's deixin de buscarli altre significat ni altres etimologies. La causa primera de mos estudis siguié buscar datos pera demostrar aixó, y no á altre fi van dirigits los que he escrit y terminaré ab l' estudi dels etruschs.

Per altre part, segons lo testimoni de varis antichs escriptors, los sardos no limitaren sas excursions á la Isla de Serdenya que guarda son nom, sinó que s' establiren en diferents punts d' Italia dels quals M. de Sanley (1) senyala lo desenrotllo en las costas del Rosselló, dels quals sens dubte son descendents los actuals sardans de Catalunya que podrian molt be esser los que portaban la gorra catalana figurada en los monuments d' Egipte: m' explicaré.

Los sardos vensuts y presoners en sas primeras expedicions contra l' Egipte, se afiliaren com auxiliars en los exércits de Pharaó del qual se farian ben voler quant aquest, Ramses III, formá d' ells una legió en número de 1.900 homes, ben equipats y ben armats retenia prop de sa persona. (2)

Aquestos legionaris, auxiliars, no 's componian solsament de sardos sinó que també, segons Wilkinson, hi havia (3) oschs y etruschs, y los que senyala ab aquest nom portan un barret alt bastant particular, especie de tutulus que á més del nom *Tuirsa* pot determinar la nacionalitat que 'ls dona Wilkinson y que Mr. de Rougé no atina qui podian esser. (4) Aquestos pobles, com havem dit, forman part dels exércits egipcis, y diuhen las inscripcions y los documents escrits (5) *pelearen contra pobles de la mateixa rassa* que podrian molt bé esser los que portan la gorra catalana. (6)

Altres consideracions y analogias m' han donat casi la certesa de que, entre los pobles invasors del Egipte en aquells temps tan remots s' hi trobavan los habitants de las Islas Balears, Mallorca y Menorca ó

(1) *Revue archéologique*, 1867, pág. 57 y següents.

(2) Papyrus Anastasi, núm. 2, verso.

(3) «The Mannevs and Customs of the Ancient Egiptians.» Nova edició. Tomo I, pág. 189, grav. 16.

(4) «Memoire sur les attaques dirigées contre l'Egipte par les peuples de la Méditerranée vers le xiv siècle avant notre Ere.» *Revue Archéologique*, 1867.

(5) Papyrus Anastasi, núm. 2.

(6) Mr. Ottofred. Muller ha sugerit la idea de la etimologia de *Turi* ó *Turseni*, semblant á Tirreno, Tarco, Tarchon, Tarquino, Tarquinia, Tarraco y finalment Tarragona, concordant la filologia ab l' arqueologia y essent una prova mes de nostra antigua comuninat d' origen ab los antichs pobles d' Italia. Mr. Petit Radet dona á poca diferencia las mateixas etimologies.

Mahó; puig tractantse d'una confederació ab los pobles del Nort del Africa, es molt probable entrarian en ella los habitants de las Balears, perque, vehins á dita costa, ningú més interessat qu'ells en lo bon resultat de la expedició. No es tant sols aquesta conjetura la que aixís nos ho fa creurer, sinó també la comparació de monuments y altres datos que senyalarém somerament.

Sembla positiu que 'ls que prengueren una part més activa en aquestas expedicions, foren los sardos y en la expedició consignada en la gran inscripció de las parets de Karnac, la línea catorze de aquesta inscripció es molt important, puig, segons Mr. de Rougé, consigna que en ella «los etruschs han pres tota la iniciativa d'aquesta guerra.» Los sardos son un dels pobles invasors del Egipte qual identitat cap egipciólech ha posat en dubte, y si comparém los numerosos y singulars monuments que de remotas edats nos han quedat en la Isla de Serdenya y las Balears, (los *Nuraghs* y *Talayots*) trobarém no ab certesa la comunitat d'origen d'un y altre poble, pero si llurs mútuas relacions y llurs comunicacions ab lo antich Egipte, d'ahont copiaren segurament Sardos y Balears lo sistema de sepulturas al construir los *Nuraghs* y los *Talayots*.

En efecte, si comparém las petitas piràmides-sepulturas de l'antigua necrópolis de Abydos ab los *Nuraghs* de Serdenya y los *Talayots* de las Balears, interiorment trobarem iguals las tres classes de monuments, los mateixos plans, los mateixos cortes verticals, variant molt poch algunas vegadas. (1) Exteriorment, la mateixa construcció: parets, molt groixudas formadas per fileras horizontals de pedras regulars toscament treballadas á martell no variant sinó en la forma que, piramidal en Egipte, es cónica en las Balears y en Serdenya. La construcció nomenada poligonal se troba pocas vegadas y forma excepció. Ademés en Mahó se troba l'únic exemplar d'altre classe de monuments; lo nomenat «Nau del Tudó» que per mi es altre de las probas de las relacions de los Balears ab lo Egipte, puig sa construcció y forma exteriors y sos planos interiors son iguals á algunas de las antiquíssimas sepulturas nomenadas *Mastabas* de la necrópolis de Sagara, últim objecte de las exploracions de Mr. A. Mariette Bey, qual obra póstuma sobre ditas sepulturas s'está publicant per son successor en Egipte, Mr. Maspero.

Las monedas de las Balears, unas ab la triquetra ab una cara en

(1) En un estudi que tinch acabat sobre los Monuments de Pedra, que potser algun dia publicaré, dono lo dibuix dels tres monuments y el de la «Nau del Tudó» ab sos planos y cortes verticals corresponents.

son centre, indicant la pràctica del cult del sol, y las de Mahó ab lo tipo del deu Bez gravat en son anvers, deu d' origen purament egipci y qual tipo conservaban en temps de Tiberi, podrian també esser una proba de lo avans dit.

Lo nom de *Insula Nura*, (1) que portaba antiguament la Isla de Menorca, podria confirmar ma opinió considerant que molts pobles de la Serdenya tenen per radical de son nom Nur, Nura ó Nurra, de qual radical l' abat Arri fa derivar la paraula «Nuragh» y per la mateixa etimologia podria deduhirse esser los Nuraghs de Serdenya procedents de la Isla de Menorca; (*Nura*) cópias dels Talayots, per la circumstancia d' esser alguns dels Nuragh dobles y altres de construcció algo més complicada, lo que podria indicar esser los Nuraghs de construcció algun tant posterior á la dels Talayots, uns y altres monuments indubtablement sepulturas (2) y cópias de las petitas piràmides d' Egipte.

Cayo Salustio Crispo, encara que desfigurada nos ha conservat una tradició de las antigüas invasions al Africa per pobles procedents d' Espanya, segons la qual, en época remotíssima, en que l' Africa era habitada «per getas y lybis, gent aspre y sens cultura» (3) passaren embarcats pobles procedents d' Espanya (4) que, ocupant primerament los terrenos pròxims al mar, se juntaren després ab los indígenes, de quals unions resultaren los Númidas y los Mauritans qu' eran los pobles que habitaban la costa Nort del Africa en temps de Salustio. Resulta de dita tradició que los espanyols estaban civilisats, tenian medis pera passar, conquistar y mantenirse en la Costa d' Africa en una época en que los habitants d' ella vivian en un estat poch menos que selvatje, «alimentantse de carn de feras y herbas del camp» segons Salustio, y 's demostra una vegada més, que las invasions anaban de la Espanya al Africa, y no d' aquesta á aquella, com alguns pretenen, en particular los que sostenen la infundada teoria *Atlántica*.

Séneca, desterrat á Córsega, comprenent sens dupte á tots los Espanyols baix la denominació de Cántabros, se deu entendre seria dels habitants de las costas de Catalunya y no dels de la costa del Nort d' Espanya, que tant distants habian sempre estat de Córsega, quant diu: «Que los Hispanos habian passat á aquesta Isla, estaba de-

(1) *Insula Nura; Balearis Minor*. Itinerari d' Antonino.

(2) De la Marmora. *Voyage en Sardaigne*, tomo II.

(3) «Guerra de Iugurta», § 18.

(4) En la tradició contada per Salustio s' hi trasllueix la intervenció de la ignorancia històrica dels grechs fent figurar en ella Hércules conquistador d' Espanya, capitanejant medos, persas y armenis.

mostrat per la semblansa de costums; los habitants d'aquest país portan lo mateix calsat (las espardenyas?) y las gorras (vermelles?) de la mateixa forma que las dels *Cántabros* dels quals han conservat algunas paraulas, porque la frequentació ab los Grechs y los Liguris, los habia fet oblidar completament lo llenguatge de son país; *Nam totus sermo a patrio descivit.*» Entench que Séneca s'equivocaba: los Corsos no podian haber parlat may lo llenguatge dels Cántabros. Los Corsos parlarian en temps de Séneca un llatí vulgar afine ab lo que 's parlaria en las avuy Costas de Catalunya, derivació un y altre de l'antigua *Llengua d'Osc*, que com antes he dit se parlaria de Génova al Ebro y tal volta fins al Estret de Gibraltar, y portarian los Corsos las espardenyas y la gorra vermella que han arribat fins á nosaltres.

No sé si hauré estat un xich massa difus y m' hauré apartat més del regular del objecte principal que no era altre, sino demostrar que la gorra ó barretina Catalana *te genealogia propria* no essent copiada de cap de las demás conegudas fins are; puig més antigua que totas ellas, la trobem ja gravada en la pedra dels antichs monuments d'Egipte de catorze sigles avans de la Era Cristiana.

JOSEPH BRUNET Y BELLET.





LAYS DEL COR

Adeusiau, jorns d' infantesa,
jorns felissos y rosats
vau passar sens dir ¡á reveure!
¡qué prompte que vau passar!
La alegria, la ventura,
lo goig, la felicitat
endolsavan los meus dias,
endolsavau mos pochs anys,
¡quí pogués tenirlos are,
are que 'ls veig tant amarchs,
are que sols la tristesa
lo meu cor va embolcallant;
are remembro la ditxa,
are remembro 'l passat,
més los núvols de mas penas
mon cel van entenebrant.
Prou que dich sempre «á reveure»
y 'ls bons temps no tornan may,
tant sols los que á mi no 'm plauhen
aqueixos venen y van.

Lliri blanch de ma ignocencia
que prompte t' ets colltorsat:
pensament de flayra dolsa
t' ha marcit del mon lo baf,

deliris folls que ubriagareu
lo meu cor plé d' amor sant,
passareu com la tempesta
que ronca per sobre 'l mar;
llassos que ab llassos s' uniren
lo torb del mon ha trencat,
besos d' amor d' una mare
m' apar que son somniats,
temps felissos d' infantesa
ja heu passat, adeusiau,
sols los temps que á mi no 'm plauhen
aqueixos venen y van.

¡Ay nina, la meua nina!
la que tenia 'ls ulls blaus,
la de los cabells de seda,
la del sospirar suau,
¡quí pogués tornarte á veure!
are que 'm veig tan islat,
are que lo mon me cansa
y 'm matan los desenganys.
¡Qué cosas nos contariam!
Lo meu cor de bat á bat
t' obriria encar las portas
rublertas ben bé de sanch.
Tal volta no 'm conegueres
com que ja han passat tants anys
y lo dol ¡si desfigura!
¡tant sols qui sofreix ho sab!
Tal volta encara 'm dirias
ab tos bells llavis «jo t'am»,
tal volta 'l cor de alegria
me voldria bategar
¡més ay! que 'l cor es sols cendras
y tú ab cendras t' has tornat...
cendras que l' oratge esventa,
recorts que venen y van.

Benvingut bocí de terra
benvingut tranquil camp-sant,

quantas voltas he regadas
vostres flors ab mon plorar!
Quantas, de genolls en terra
los meus ulls s' han enlayrat
ovirant la blavó inmensa
d' aqueix cel tant pur y suau,
tot sortint, misteriosos,
de mon cor, los vots més grans
que 'n forma d' oració, 'ls llavis
no gosavan pronunciar.
¡Si n' he sentidas de cosas
que ma conciencia han torbat!
¡Si l' he vist la mesquinesa
de nostre cos regalat!
Lo fosc abim de la terra
m' ha causat profon esglay,
lo foll torrent de la enveja
m' ensenyava 'l fons del vall.
També en mitj d' aqueix silenci
he comprés la eternitat,
he sentit batrer las alas
del ser espiritual,
he vist lo res de la terra
y mas mans s' han enlayrat,
y ab los ulls prenyats de llágrimas
he dit ab lo cor sagnant:
«benvingut boci de terra
benvingut raser sagrat
que 'n eix lloch los recorts venen
venen, sí, més no se 'n van.»

JAUME NOVELLAS DE MOLINS





LA FESTA DE CÓRPUS EN LA PROVENSA



A festa de Còrpus es celebrada en la Provença ab un luxu excepcional de gran fervor religiós. Durant la octava de Còrpus las vilas d' Avignon, Arles, Aix y Marsella son presas d' animada alegria, com si un triomfador fes sa solemne entrada en llurs vilas engalanadas y carrers encatífats de pétals de rosa y de flor de ginesta, distribuint regalos y mercés.

Aqueixa diada es esperada ab desitj per tothom; jovenetas congregacions, ordes de religiosos, penitents blanchs, blaus y grisos, tribunals de justicia, autoritats locals, acompanyan Nostr' Amo á la professó per los carrers, al só de nombrosas músicas. Las casas s' engalanan de richs domassos; los reguerets laterals dels carrers estan coberts de vert fullám, y al passar lo Santíssim, la flor de ginesta, valeriana y xucla-mel encatífan lo pis. Afegiu á eix quadro alegre aquell cel d' un blau tan pur del Mediterrani, la brisa suau, una fresca marinada que tempera lo calor del dia fent voleyar los damassos y gallardets, y tindreu un espectacle pintoresch, assoleyat, impregnat de fé viva y de intensa alegria que dilata 'l cor del escéptich més endurit.

Desgraciadament eixas manifestacions del cult ja no son avuy toleradas gracias al ateisme del govern republicá; pero 'l recort de las professons, en las poblacions meridionals de Fransa, ahont lo cult exterior está més íntimament lligat ab las creencias, hi es massa arrelat pera que 's puga oblidar de molt y molt temps.

En nostre escrit *Professó del divendres sant á Rupia*, (veurer *Recorts d' un Excursionista*) dich que en la Edat mitjana, al element religiós s' hi barrejava un element profá que no escandalisava gens á



nostres passats, encara que, en nostre temps, semblaria poch compatible ab la gravetat cristiana. En proba d' aixó, podriam citar *los Misteris* y moltes altras costums locals de nostres passats que han atravesat revolucions deixant encara fondos vestigis.

Nostras vilas catalanas tenian casi las mateixas costums que sas germanas de Provensa. Girona, Tarragona, y sobretot Barcelona, celebravan sas professons ab lo mateix aparato teatral fent intervenirhi los deus mitològichs, àngels, dimonis, bruixas y animals disformes. Lo únich que 'ns ha quedat de las professons de Còrpus d' aquell temps son los gegants, las timbalas, los nanos, l' esquivas moscas, balls de bastons, fluiolayre ab tambori. Los bous, lo drach, las bruixas, lo lleó, l' àliga y aligots, los lleonets que ballavan tots ensemps quan parava la professó, han desaparegut. (Llegir la relació de la professó de Sant Olaguer, á Barcelona, á 12 de Novembre de 1701, que tenim publicada en la «Revista de Ciencias históricas,» tomo IV, núm. V).

Los provensals tenen la imaginació fértil en busca de divertiments. Jo vos voldria parlar dels *jochs* de la festa de Còrpus tal com se celebran en Aix á intervals més ó menos llunyans. Per aixó nos valdrem de la relació que nos feu un testimoni ocular, M. Jean Guiran.

La Provensa es una germana nostra; llassos d' amistat nos uneixen per sos recorts històrichs y literaris; es la patria ahont s' han inspirat nostres trovadors; es lo bressol de la poesia del amor, ahont han nascut grans poetas com Romieu, Aubanel, Roumanille y Mistral, que han fet reviurer la hermosa llengua de Provensa, com nostres poetas han fet reviurer nostra benvolguda llengua catalana. Interessemnos, donchs, als costums d' aquella terra germana, y estrenyém la ma á tots sos fills que 'ns honran ab llur visita en nostra terra catalana.

Las festas de Còrpus en son origen eran sols lo complement profa de las professons religiosas. Avuy lo cult no admet més eixas manifestacions un poch grosseras.

Fóren instituidas en 1462 per lo bon rey René d' Anjou, sobirà nominal de tres reyalmes y de gran número de principats, comtats y senyories que acabáren per ésser reduhits en un petit recó provençal. Grans desgracias, llarch cautiveri, molta pobresa no cambiaren son caràcter: fou lo primpep més jovial y de vida alegre del mon. Poeta, pintor, músich, pare del poble sobre tot, vivia en Aix de sas petitas rendas, rodejat d' una cort de menestrels, trovadors, de gent alegre com ell, fent la ditxa de son poble, distribuhint coronas, fent justicia com Sant Lluís, ab una senzillesa que avuy no 's troba gayre aduch en nostres jutges de pau.

Seria difícil trobar en Aix un rey més popular. Sa estàtua (de David d'Angers) domina lo passeig que 'n diuen lo *Curs*, ahont la gent de la vila se passeja tres vegadas al dia després de fets llurs tres àpats, com á higiene y per no pèrdren la costúm inmemorial. Lo rey René, sempre bon home més que may, contempla sos súbdits que s' han tornat republicans y 'ls hi allarga, ab sonrisa burlona, sa eterna garlanda.

Los *jochs* de la festa de Còrpus son propiament un *desfilé*, un seguit de cerimonias estranyas de balls, disfressas y carnavaladas. Los papers de eixa prefecció singular ahont la alegoria, la fábula, la historia y sobre tot la estranyesa s' hi donan la ma, son distribuïts alguns dias abans de la festa. La gent de la població y pobles vehins que hi acudeixen se disputan los papers més importants. Heu de saber que tot l' Olimpo, la Fama, Sant Cristófol, dimonis, figuran en la parada y estan obligats á divertir successivament la plebe ab llur xerameca y excentricitats. Lo paper de dimoni es molt envejat, lo qui 'l fa te duas pessetas de gratificació. Una vegada 'l jurat volia exclóurer un candidat á la dignitat infernal no sé baix quin pretest, digué als jutjes ab molta eloqüència: «Mon pare ha sigut dimoni, mon avi també, ¿perqué 'm voleu privar d' ésserne jo?» Se li concedí lo que demanava.

Una vegada los papers designats se distribuïxen los trajos que tenen tot l' any tancats en una estancia de la casa de la vila; cada trajo es un atribut de una divinitat. Un galifardás sapat y rabassut, de cara rodona, sense pel, reb las fletxas de Cupido; te engastadas demunt sas espatllas unas blancas aletas: representa l' Amor. Un jove carnisser vestit de Casta diana se baralla ab un flequer que fa de Venus. Neptú ab son trident intervé pera ferlos callar. Júpiter fa una mueca y ronsa las cellas com en la Hiliade d' Homero; res de mes original com eixa improvisació de deus mitològichs.]

Nos posarém, si 'ls hi está bé, en un balcó que dona al passeig del *Curs*. La professó passarà devant nostre y la podrém veure molt bé.

Quatre bastoners ab atxa obren la marxa; pertanyen al rey de la *Basoche* (1). La Fama los segueix á caball d' una rossa; la deessa porta un llarch vestit groch, y sota 'ls brassos, á l' esquena, dos alas

(1) Basoche del llatí *basílica*, palau reyal. En la Edat mitjana lo mot *Basoche* fou empleat, en Fransa, á la época hont lo Parlament deixá d' ésser lo gran consell del rey, concretantse solzament á la part judicial. Fou allavors que de la gent de justícia ne digueren *basochiens* ó bé *clercs de la Basoche*. Lo rey de la Basoche

d' oca. Al seu voltant uns disfressats cridan, cantan, aplaudeixen, tocant fluiol y tambori. La divinitat radiosa y satisfeta 's digna sonriurer.

Després vé lo de deu Mómus seguit per tot l' Olimpo, á saber: Mercuri que porta lo cadúceo; lo gras y groixut Hercules; la negra Nit tota estrellada; y darrera d' ells l' avantguardia de la récula fabulosa que Hisiodes nombra en sa Teogónia. La corrúa se desenrotlla en mitj de fressa de trompetas y tabals pera commemorar la mare Cibeles.

Després venen los *Razcassetos* qual vista fastigueja, puig son los leprosos de que no 's parla en la Escriptura. Portan una pitrera de matxo ab penjorellas y cascabels; van com los gitanos armats de rásas y estisoras: se persegueixen, s' abrahaman, s' agafan y, ells ab ells, á colps d' estisora se rapan lo cap. Moysés camina ab gravetat darrera eixos clowns epilèctichs; porta d' una ma lo bastonet y de l' altre las Taulas de la lley. Aaron l' acompanya predicant als isrealitas que no s' escoltin á Moysés y adordin lo badell d' or que porta al cim d' un pal; la comitiva li respon fentli ganyotas y cridantli Hú! Hú! Un d' ells tira enlayra *lou Jouech dou cat* que consisteix á tirar un gat enlayre y tornar-lo arreplegar, al cànrer, dins un sach.

Los juheus rebeldes á la voluntat de Deu cridan l' Infern que arriba en desordenat tropell seguit de Plutó y Proserpina. Lo deu de l' infern porta una bata negra salpicada de flamas vermelles; ab cara embrinada agita son ceptre negre y ensenya á la turba una gran clau penjada á sa cintura. Es la clau del negre reyalme; los que hi penetran ja no 'n tornan.

Laciate ogni speranza, voy che entrate. (Dante alighieri.) Y quina societat s' hi veu en la fúnebra moradal; petits dimonis banyuts, ab cúa pelosa, armats de forcas y garfis; uns grinyolan, altres xiulan, fent saltirots y muecas horribles que fan plorar la maynada y esglayen donas y noyas. La turba infernal fa exercicis alegórichs y referents á la historia Sagrada.

Lo primer exercici es lo de *lou pichoun juec deis diables y l' armeto (animeta)*. (1)

Una criatura vestida de blanch de fesomia dolsa y cándida, porta

tenia privilegis é immunitats que li donavan alta importancia dins l' Estat. Los Baso-chiens foren protegits per Lluís XII. En 1538 lo rey Francisco I los tolerava encara. En 1540 lo rey Enrich II suprimí lo títol de rey de la Basoche; pero la Basoche conservá sa importancia. Sa jurisdicció comprenia lo coneixement y decisió de tots los plets y disputas que se suscitavan entre la gent de justicia del Chatelet.

(1) Lo petit joch dels dimonis y l' animeta.

una gran creu sobre la qual se precipitan llegendes de dimonis, llegendes imprecacions y crits de rabia pera pèndrerli; pero un angel hermós, ab sas grans alas blavencas, está al costat seu y l' ampara; entre las dos álas, á l' esquena, porta un gèp fenomenal: es un coixí rupestre de palla sobre 'l qual reb tremendas patacadas dels dimonis, sens perturbarse, ab paciència angelical; molt afanyós defensa l' animeta y la creu fins que ha lograt definitiva victoria. Allavors celebra son triunfo ab salts y brincois joyosos á la gran satisfacció del públich que aplaudeix la salvació de l' animeta.

Aixó es sensill, poètic: tant es veritat que los divertiments de nostres ávis, encara que de forma grossera, contenen sovint fonda filosofia.

Altre exercici: dotze dimonis portant cornejas atravesadas á l' esquena, guarnidas de picarols, se tiran demunt del rey Herodes, donantli colps y espentas escridassantlo, en castich de la matansa dels Sts. Ignocents. Lo pobre home, coronat d' una barretina groga y demunt d' ella una corona de cartró daurat, reb grans vituperis de la banda infernal. S' aparta, s' esmunyeix, vol fugir, s' ajupeix, brinca á dreta á esquerra, pera evitar la forca de sos horribles persecutors. A voltas 's creu salvat y llegendes una exclamació joyosa; pero prompte los dimonis lo tornen agafar lo colpejan y bravejan de valent, excitats que son per la senyora diablesa, esposa de Satanás, la qual es un galifardás ab llarch vestit de satí vermell que te la cara pintada de roig y morat.

Després qu' ha passat l' Infern vé l' Océa. Vejém Neptú armat de son terrible trident, Amfitrites, Proteo, Tritons, Divinitats aquáticas envolucionadas d' algas marinas. A fi de que l' ilusió sia mes complerta van tots vestits de blau verdós. Donan lo senyal del fandango mitològic Sàtiros peluts, Ninfes coronadas de rosas, Pan, Silvano, xiulant ab flautas de canó de canya com los cedassayres; Baco á caball d' una bota, la cara embotornada pintada d' ocre roig, fatxa de borratxo, coronat de pámpols, recomana lo such de la parra; Mars ab corassa de llautó va al costat de Minerva que porta á la mà lo cap de la Medusa; li fa conversa lo Deu Terme que 's té tieso com un pal.

Pera recordarse de totes las comparsas mitològicas s' hauria de saber de memoria las Metamorfosis de Ovidi.

Los Centáuros mereixen particular menció. Son 12 joves que s' han lligat á la cintura un caball de cartró, quals camas tenen amagadas pel caparazon que las cobreix del tot. Rodejan lo deu Baco fent saltirots, y camadas, ballant seguint lo ritme d' una cansó provençal

molt original, que segons la tradició se suposa ésser composta per lo rey René. Los hi diuben *lei chivaus fruz*, es dir: los bonichs cavalls. Eixa comparsa es una de las que ofereix mes atractius de la professó; quan passen tothom los aplaudeix.

Apol·lo tocant la lira y Diana ab son arch y buyrach, venen tot seguit després *dei chivaus fruz*. Darrera d' ells se presenta la reyna de Sabá que de sopte nos transporta al temple de Jerusalém, y dins lo palau de Salomó.

Lo rey Salomó es representat per un dels joves mes guapos y dels millors balladors de la vila. Festeja á la reyna de Sabá, clavantli dol-sas miradas, enviantli petons ab sas mans, fentli acatos y reverencias amables. La reyna, rodejada de sas damas d' honor, li torna las reverencias inclinantse de dreta á esquerra, que es la sola manera de fer véurer al rey Salomó la satisfacció de que está possehida.

Aquesta última part de la professó, vera barreja hont l' antich Testament s' amalgama ab l' antiguetat mística de la Grecia, s' acaba per lo grupo de las divinitats olímpicas.

Hi veurém Júpiter armat de llamps: Venus engalanada de rosas y satalias; Cúpido ab casco, seguit de las Riallas, dels Jochs, y dels Plahers. Las tres Párkas tancan la marxa: Clotó te la filosa, Laquesis lo fil, y Atropós las estisoras sempre estisorant sens pararse.

Tot s' acaba ab la mort, conclusió final dels Jochs, Plahers y Riallas.

Lo rey trovador ha volgut resumir en un pensament sério eixa orgia de muecas y pantominas amalgamada d' atractius símbols y recorts biblichs.

La professó de la vigília s' ha acabat; las comparsas rendidas de fadiga se retiran á sas casas. A la primera claror de l' auba los deus y deessas se desvaneixen ab la foscor de la nit. La hora pertany al Crist, al Deu de la Nova Lley, al triomfador de la idolatria sanguinaria y superticiosa. La professó de Còrpus se purifica de l' element profà del dia avans. Es veritat que s' hi veuen encara dimonis; pero, ¿no representan pel cas en lo cristianisme lo principi del mal com los angels lo principi del bé?

Deixarém de descriur per segona vegada lo *jou dey diables de l' armeto*; los *chivaus fruz*; la reyna *Sabó* y demés episodis de la

primera professó que també figuran en aquesta. Nos concretarem á descriure los nous quadros enmatllevats á l' Evangeli.

Parlém primer dels *Tirassous*. Es comparsa molt divertida pero no de gayre finura. Se presenta lo rey Herodes ab tota la magestat y esclat de son poder, lo ceptre á la mà y lo diadema al front; sa túnica bordada d' or es engastada d' un sol resplandent; un tabaler, un banderado y un escopetayre l' acompanyan (se deu prescindir de l' anacronisme.) Lo tabaler tabaleja un pas redoblant, lo banderado fa volar l' orillama y l' escopetayre tira als Sants Ignocents representats per un estol de noyets en camisa, bruts, que se arrossegan per terra, xopejant dins l' aygua dels reguerets del carrer, aixerits, saltant, fent l' avi forch y capgirells, que tan cert donan gust véurels. Los *Tirassous* son triats de la xusma més pobre de la població.

En lloch dels deus de l' Olimpo veurém passar los Apóstols, los Evangelistas y per fi lo gran Sant Cristófol.

Sant Cristófol es un colós que camina, los brassos estirats portant l' Infant Jesus demunt sas vigorosas espatllas. L' individu que porta eix gegantesch manequi desapareix sota la gran túnica del sant, com nostre gegant de la professó de Córpus. A voltas la llarga túnica s' entr' obre y 's veu á traucar lo cap del pacient, qui amarat de suhor, proba d' eixir de sa presó pera pendrer l' ayre y mirar la gentada que l' aclama. Pero aixó no li es permés, es un engany, es quitar l' ilusió popular.

Aquest Sant Cristófol de la llegenda fou durant tota la Edat mitjana l' objecte d' un cult ingénuo, senzill en tota la cristiandat.

Lo Jesuset volia atravessar un riu hont la Verge sa mare l' esperava á l' altra banda. Lo gegant al veurer los plors y desespero de l' Infantet; mogut de compassió, lo prengué, posantlo demunt son bras, empunyá son garrot y travessá 'l riu portantlo al peus de sa mare.

Es en recort d' aqueix fet que l' imatge del Sant es considerada com una penyora de salvació per los cristians que la contemplan.

Segons la tradició n' hi ha prou de mirarla una vegada l' any pera tenir la seguretat de no morir de mort violenta. Aixó explica lo per que se veuhen estátuas del Sant en los porxos de las iglesias. Lo retrato del gegant figura á las primeras planas de missals, llibres religiosos y altres piadosos manuals.

A la professó van los grans senyors de la festa ricament vestits. Lo primer es l' *abat de la joventut* vestit de vellut negre; darrera d' ell ve lo rey de la *Basoche* ab manto de drap blanch brodat de filigrana de

plata, y també lo *Uochtinent del príncep d'amor*, més hermós, més resplendent que 'ls demés.

Després d'ells ve lo Santíssim Sacrament devant qui lo poble molt sério y recullit se postra ab devoció.

Al últim de tot ve la mort ab sa dalla! saltant ensá enllá, fentnos recordar lo que es curta la vida y que tots hem de raurer baix lo tall de sa dalla.

Las representacions y *jochs* de las festas de Córpus, en la Provença, desde la última guerra de 1870 que no se celebran. Eixos religiosos espectacles que omplian de goig la fé de nostres avis van desapareixent. Los ferro-carrils, las novas ideyas, cambian las costúms; la fé ja no es la que era, no obstant los provençals ne conservarán llarch temps lo grat recort.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

